

Департамент освіти
Вінницької міської ради
Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №21

Учнівський проект
«Родинні літописи школи»
на конкурс
«Мій рідний край»,

присвячений
80-річчю утворення Вінницької області

Кафедра суспільних дисциплін
ЗШ І-ІІІ ст. № 21 ВМР
Керівник проекту: Войтко Наталія, 15 років
Творча група: учні 1-11 класів

Вінниця, 2012р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ЛІТОПИС НАШИХ РОДИН	5
1.1. Букет троянд для мого дідуся	5
1.2. Опитувальник для ветеранів, учасників, дітей війни	6
1.3. Спогади Андрєєвої Віри Гнатівни	7
1.4. Спогади Гаврилюк Антоніни Сергіївни	12
1.5. Спогади Григорчука Петра Семеновича (<i>дитини війни</i>)	13
1.6. Спогади Марцинкової Валентини Федорівни	14
1.7. Спогади Радківської Марії Легонівни	15
1.8. Спогади Чаплінської Елеонори Іванівни	16
1.9. Спогади Чорної-Северенчук Надії Петрівни	19
1.10. Спогади Чорного Семена Макаровича	20
1.11. Спогади Шеремети Антоніни Ілларіонівни	22
2. ТВОРИ ПРО ВЕТЕРАНІВ ЗІ СВОЇХ РОДИН	
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	24
2.1. Спогади про Сурменка Миколу Прокоповича	24
2.2. Як бабуся оселилася у Вінниці	25
2.3. Спогади про Пачевського Володимира Івановича	26
2.4. Спогади про Таранюка Миколу Трохимовича	27
2.5. Спогади про Бажка Івана Васильовича	28
2.6. Спогади про Гаптенка Михайла Васильовича	29
2.7. Спогади про Богуславського Радислава Феліксовича	30
2.8. Спогади про Гриценко Дарину Юхимівну	31
2.9. Спогади про Мизюка Михайла Нікіфоровича	32
2.10. Спогади про Чернолаза Івана Івановича	33
2.11. Ордени і медалі у нашій родині	34
ВИСНОВКИ	35
ЛІТЕРАТУРА	37

ВСТУП

Люди – прекрасні. Земля – мов казка.

Кращого сонця ніде нема.

Загруз я по серце в землю в'язко.

Вона мене цупко трима.

І хочеться бути дужим,

І хочеться так любить,

Щоб навіть каміння байдуже

Захотіло ожити і жити!

Василь Симоненко

Ці слова мого улюбленого поета Василя Симоненка звучать як гімн рідного краю, гімн Батьківщини.

Моя Вінниччина – це безкраї лани, щедрі сади, добрі, милі, працьовиті люди. Вінниччина... Жайворонки співають у блакитному небі. Пшениця золотим колоссям шумить на полях. Струнка тополя височіє в полі. Калина червоніє в лузі й у дворі. Бабуся рідна хата, зігріта любов'ю, ласкою, родинним затишком,

добротою, оспівана в українських піснях. П'янкі пахощі любистку і м'яти. Плакуча верба край дороги. Хрущі над вишнями. І соняшники – маленькі круглі «сонечка» нашого села.

Бабуся чомусь називає їх «кобзами» і так

пов'язує міцну незриму нитку минулого.

Вінницька область утворена 27 лютого 1932 року, розташована у Центральній Україні [2]. Обласним центром є моє рідне місто Вінниця.

А чи знаєте Ви, що саме Вінницька

область має найбільше сусідніх областей серед всіх областей України [3]? Тож недарма вінничан вважають товариськими, щирими та доброзичливими людьми.

Сьогодні моя Батьківщина – це вільна, незалежна держава. Держава, яка усвідомлює, що свободою своєю завдячує не лише черговому повороту історії, а й героїчним подвигам козаків, героїв національно-визвольної боротьби, героїв Вітчизняної війни та мільйонам сердець своїх громадян, які весь час билися в унісон, зберігаючи у серці пам'ять про рідну землю.

Вивчаючи історію рідного краю, ми спілкувалися з людьми, які жили в період формування нашої області і за власними спогадами описували історичні процеси становлення і розвитку Вінниччини. Велика Вітчизняна війна є однією із трагічних і водночас героїчних сторінок історії мого краю. Боєм у серці ветеранів відлунюють канонади війни. З кожним роком живих свідків боротьби проти німецьких окупантів стає все менше і менше. Та поки серед нас є ці люди, вивчаючи історію воєнних років, треба опиратися на свідчення очевидців. Бо ж роки своєї молодості 80-90-річні дідусі та бабусі пам'ятають у подробицях, гірких подробицях часів війни...

Тому учні нашої школи взяли участь у збиранні різноманітних матеріалів про роки війни з історії власних родин. Ці дійсно надзвичайно важливі матеріали не лише допомагають краще зрозуміти, що відбувалося з Вінниччиною у ХХ столітті, а й дослідити історію власних родин.

Історія родини як галузь історичної науки, перебуває у розвитку, а «історики очікують на визначення місця родини та на такого дослідника, який був би здатен описати родину і її специфічні функції у суспільстві, пов'язати історію в її традиційному розумінні з історією сім'ї» [1, с.671].

Учні нашої школи разом з вчителями працювали над творчим проектом «Родинні літописи школи» з метою відновити частину історичної пам'яті: родинної, особистої і загальнонаціональної, прослідкувати історичний розвиток рідного краю «від минулого через сучасне до майбутнього».

1. ЛІТОПИС НАШИХ РОДИН

1.1. Букет троянд для мого дідуся

*Твої листи завжди пахнуть
зов'ялими трояндами... Ми підемо тихо
посеред цілого лісу мрій і згубимось
обоє помалу, вдалині. А на тім місці, де
ми були в житті, нехай троянди
в'януть, в'януть і пахнуть, як твої
любі листи, мій друже...*

Леся Українка

Я завжди любила відвідувати свого прадідуся. Була у нас із ним така традиція: коли я приносила йому три червоні троянди, він розповідав мені три історії про війну. У його тихому, спокійному голосі чувся грім далекого бою, розпач від страшних утрат, радість від перемог.

Мій прадідусь на війні був танкістом. Йому багато довелося тоді пережити: і смерть бойових товаришів, і червоний метал палаючого танка, і власне поранення. Та все ж невичерпна любов до рідної землі, до свого народу, священна віра у перемогу чулася у кожному слові його розповідей.

Про день перемоги мій прадідусь розповідав, не приховуючи сліз радості. Мені здавалося, що я бачу, як наші танки в'їжджають у місто. І я серед радісного натовпу бережно тримаю в руках три червоні троянди, тремчу від хвилювання і очима шукаю стрункого високого парубка з неслухняним кучерявим чубом, що вибивається з під шолома танкіста. Таким я бачила мого прадідуся на фотокарточках повоєнних років. Я протягую йому троянди, а він підхоплює мене на руки. І ось я вже їду поруч з ним на танкові, і вітер куйовдить моє волосся, і щастя нестримним потоком вливається в груди!..

Перемога! І вже не будуть більше від пострілів плакати налякані діти, і

падати на холодну землю солдати, підкошені ворожими кулями, і плакати матері над могилами своїх дітей, які одійшли у вічність молодими. Вони віддали своє життя заради миру і щастя на Землі.

Мого прадідуся вже немає з нами 7 років. Та коли я відвідую його могилу, я несу три червоні троянди... Я читаю йому три оповідання про війну. А над нами сумно шумлять верби, дослухаючись до розповідей про ті страшні дні війни.

Сьогодні я принесу йому букет червоних троянд. І розповім про проект, який виконували учні нашої школи. Ми збирали спогади наших дідусів і бабусь про війну, писали «Родинний літопис школи». Кожна розповідь – то історія не лише однієї людини чи конкретної сім'ї, то історія нашого краю. А квіти губитимуть червоні, як крапельки крові, пелюстки на сніг...

1.2. Опитувальник для ветеранів, учасників, дітей війни

Щоб активізувати пошукову роботу та допомогти учням кафедри суспільних дисциплін були розроблені опитувальники для ветеранів, учасників, дітей війни:

1. Прізвище, ім'я, по батькові опитуваного, домашня адреса.
2. Фото (за можливістю).
3. Де Ви перебували під час війни?

а) на фронті, б) в тилу

Для варіанту "а":

1. В яких частинах проходила Ваша служба?
2. Коли були призвані до лав армії?
3. Коли завершилась служба?
4. Які звання, нагороди Ви маєте?
5. Який епізод війни запам'ятався Вам найяскравіше?
6. Як склалося Ваше життя після війни?

Для варіанту "б":

1. Де Ви перебували під час війни (місто, село).
2. Чим займалися під час війни (навчалися, працювали)?

3. Яку допомогу надавали фронту (допомога пораненим, будівництво укріплень, посилки бійцям, тощо)?
4. У чому, на Вашу думку, полягали основні труднощі в роки війни?
5. Як пережили війну ваші рідні і близькі?
6. Як склалося Ваше життя після війни?
7. Яка роль, на Вашу думку, українців у Великій Вітчизняній війні?
8. Що для Вас означає перемога?
9. Якими, на Вашу думку, є уроки війни?

Дата запису (число, місяць, рік)

Місце запису, адреса.

Ким проведено опитування.

1.3. Спогади Андрєєвої Віри Гнатівни

1. Прізвище, ім'я, по батькові опитуваного, домашня адреса.

Андрєєва Віра Гнатівна, м. Вінниця, вул. Писарєва, б.8, кв.56.

2. Фото ветерана

Андрєєва Віра Гнатівна, 1921 р.н.

3. Де Ви перебували під час війни?

У селі Валява Городиського району Черкаської області. Потім у селі

Черепин Корсунь-Шевченківського району Черкаської області.

4. Чим займалися під час війни?

Спочатку працювала у Валяві у колгоспі, у кінці війни вчителювала в Черепині.

5. Яку допомогу надавали фронту?

Надсилали посилки бійцям Радянської армії. Одного разу побачила, як з літака викинули листівки. Знайшовши їх у яру, розповсюдила в окупованому фашистами селі. Наказом Президії Верховної Ради СРСР від 6 червня 1945 року нагороджена медаллю «За

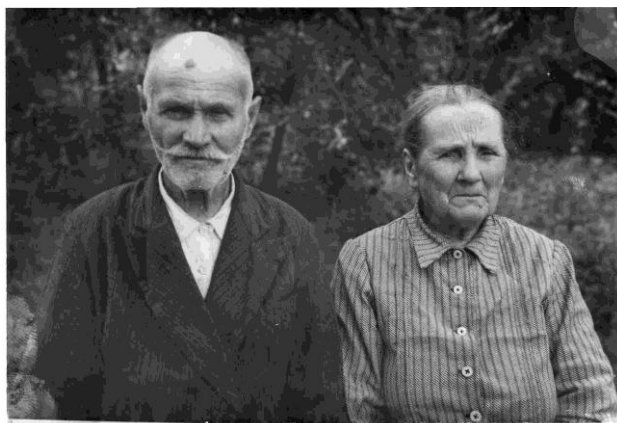
доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.».

6. У чому, на Вашу думку, полягали основні труднощі в роки війни?

У відчутті поневолення, постійному страхові перед німецькими облавами, перед можливістю вивезення в Німеччину.

7. Як пережили війну Ваші рідні і близькі?

Батьки (Лисенко Гнат Корнійович і Лисенко Харитина Миколаївна) були передпенсійного віку, проживали у селі Валява, працювали у колгоспі.

Лисенко Гнат Корнійович і Лисенко Харитина Миколаївна

Молодшу сестру Надію німці примусово вивезли до Німеччини, де розподілили на роботи на машинобудівному заводі в місті Вітенберзі.

*Тут Андрєєвій Вірі Гнатівні 18 років (на фото зліва), її сестрі Наді 14 років,
а їх матері Лисенко Харитині Миколаївні 57 років*

8. Як склалося Ваше життя після війни?

З 1946 по 1950 роки навчалася в Черкаському державному учительському інституті на природничо-географічному факультеті.

З 1958-1962 рр. навчалася в Черкаському державному педагогічному інституті на факультеті біології і хімії.

Одружилася. Маю двох дітей, чотирьох онуків та трьох правнуків.

*Андрєєва Віра Гнатівна з чоловіком та дітьми
(донькою Тамарою та сином Володею)*

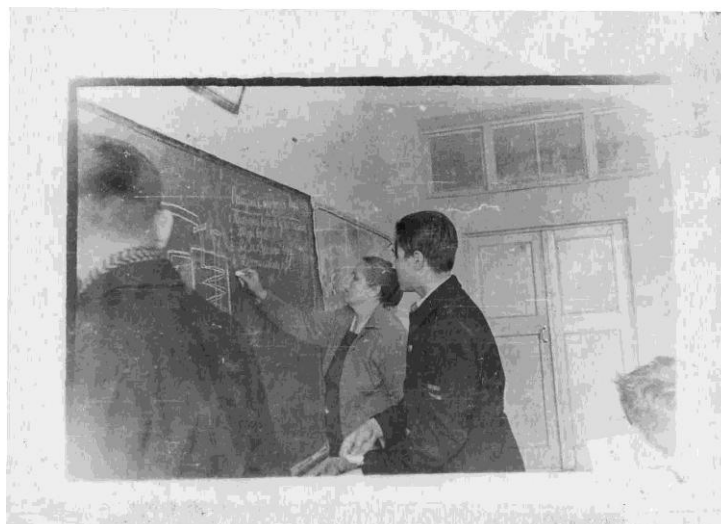

Працювала у Черепинській неповній середній школі вчителем біології, хімії, географії; потім – завучем (15 років).

Пізніше переїхала у місто Корсунь-Шевченківський, де працювала у школі-

інтернаті.

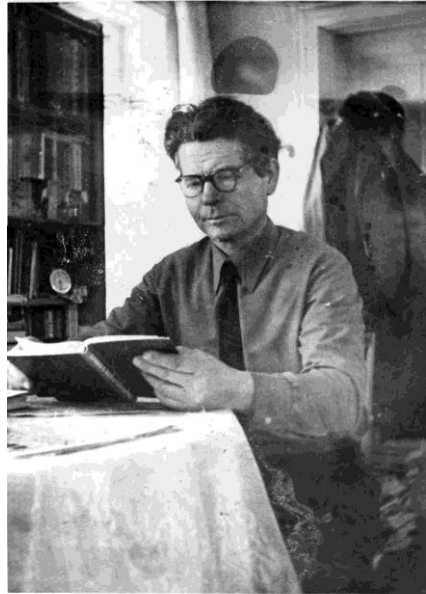
За доблесну працю нагороджена медаллю «Ветеран праці».

*Андрєєва Віра Гнатівна після уроку фізики у 7 класі
Корсунь-Шевченківської школи-інтернат (1964-1965 н.р.)*

Була депутатом Черепинської сільської ради Черепинського виборчого округу № 13.

Чоловік (нині покійний) Андреев Олексій Іванович пройшов усю війну, був танкістом. Працював вчителем молодших класів. Нагороджений багатьма орденами і медалями.

Андреев Олексій Іванович (1917-2004)

9. Яка роль, на Вашу думку, українців у Великій Вітчизняній війні?

Українці, як і інші народи великої держави, віддано захищали рідну землю від фашистів. Національність тоді ніякого значення не мала.

10. Що для Вас означає перемога?

Перемога – це радість, відчуття щастя і надії, можливість здійснити свої мрії, можливість жити мирним життям, працювати і ростити дітей.

11. Якими, на Вашу думку, є уроки війни?

Війна – це страх за життя своє та своїх рідних. Нічого немає гіршого за війну. Потрібно цінувати і берегти мир.

Місце запису: адреса проживання Андреевої Віри Гнатівни – м. Вінниця, вул. Писарева, б.8, кв.56.

Опитування проведено: правнучкою – ученицею ЗШ № 21 Войтко Наталією.

1.4. Спогади Гаврилюк Антоніни Сергіївни

Народилася в 1922 році в с. Гута Літинська (нині с. Малинівка Літинський район Вінницька область).

Під час війни проживала у своєму рідному селі. Антоніні Сергіївні було 19 років коли німці увійшли в село. Працювала під час війни у кар'єрі. Кожному працюючому було присвоєно номер, за яким проводили перекличку. У Антоніні Сергіївни був №71, а нині покійної сусідки №70. Німці прийшли в село в 1942 році і перебували в ньому до 1944 року. Німці могли зайти до любого господаря і забрати будь що. Забирали худобу, зерно та сіно для своїх коней. При цьому ніхто не міг нічого сказати, оскільки його могли убити. Антоніну Сергіївну німці хотіли відправити у Німеччину на роботу, але вона втекла.

Антоніна Сергіївна пропрацювала у кар'єрі до пенсійного віку. Не вийшла

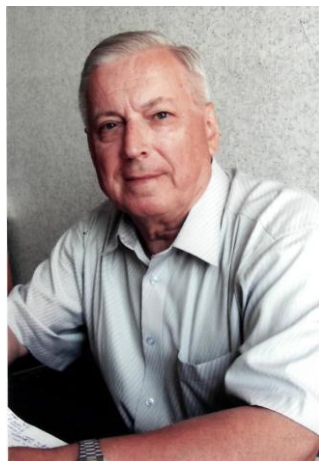
заміж. Зараз Антоніні Сергіївні 87 років.

с. Малинівка, Літинський район, Вінницька область, вул. Залізняка 19

Проведено опитування ученицею Огороднічук Інною.

1.5. Спогади Григорчука Петра Семеновича (дитини війни)

Народився 6 серпня 1941 року. Це був рік, коли розпочалася Велика Вітчизняна війна з фашистськими загарбниками. Його сім'я проживала на окупованій німцями землі на Вінниччині. Дідусь мало пам'ятає про цей період,

йому було всього кілька років. Він розповідає, як його маленького мама переховувала від фашистів у підвалі будинку.

"Це були важкі часи: німці знущалися над населенням, була відсутня їжа, багатьох забрали на фронт, в селі, де я проживав, залишилися тільки жінки. Батька забрали на фронт, а моя мама протягом всієї війни залишалася у селі," – розповідає дідусь.

Запам'ятав, як у 1944 році німці відступали, панічно тікали, щоб не потрапити в оточення Червоної армії. З якою радістю всі зустріли звістку про Перемогу над німецькими загарбниками. Це було спільне свято і для дорослих, і для дітей. Розпочалося мирне життя.

Зараз він працює у Вінницькому державному педуніверситеті, професор, викладає студентам історію. Про ті часи часто згадує, адже багато його рідних полягло на фронті, борючись за нашу країну.

м. Вінниця, 600-річчя 12/55

Опитувала Кузьмінець Тетяна, учениця 10-А класу

1.6. Спогади Марцинкової Валентини Федорівни

1. Фото ветерана

2. Де Ви перебували під час війни?

Під час війни перебувала в концтаборах Німеччини (м. Гойденберг), а потім – в Америці, з квітня 1942 року до червня 1945 року.

3. Чим Ви займалися під час війни?

Перебувала в таборах, ізольованих від цивілізації. З нами поводитися жорстоко: якісь не послухання – б'ють по шиї палкою. Робили на заводах кольца металічні, обтягнуті резинові, і ми їх шліфували. здавали на склад, куди їх возили було секретно. Коли з'єднали лагерь, сказали людям іти пішки в російську сторону. Через 5 днів всі люди полягали, потім приїхали американці і забрали на машини. Відвезли до границі м. Володимир-Волинськ, а потім посадили на поїзд на Росію. Приїхали на російську сторону, пройшли декілька десятків кілометрів, пройшли медосмотр і пішли працювати.

4. У чому, на Вашу думку, полягали труднощі війни?

Був голод, ми всі були знесиленими, з великим плачем у душі. Німці завоювали нашу країну.

5. Як склалося Ваше життя після війни?

Добре. Я вижила і в мене є родина.

6. Що для Вас означає Перемога?

Ми перемогли, маємо свою країну, ми не стали рабами, маємо гроші і все, щоб могли добре прожити. Треба жити, щоб ні з ким не воювати, не сваритися, щоб не було ускладнень у житті.

Місце запису: вул. Збишка, 42/146

Опитування проведено Шереметом О.С., учнем 8-В класу.

1.7. Спогади Радківської Марії Легонівни

Народилася 4 листопада 1939 року в с. Гута Літинська (нині с. Малинівка Літинський район Вінницька область). Коли розпочалася війна, Марії Легонівні було 2 роки. В сім'ї було крім батьків ще семеро дітей. Під час війни були

труднощі і дуже значні, оскільки не вистачало грошей, одержі та не було роботи.

Після війни було теж нелегко, оскільки держава накладала великі податки на людей (на землю, на вирощених тварин, на отриману продукцію від них, а також на родючі дерева). Потім вийшла заміж, народила п'ятеро дітей, вижило тільки четверо.

С. Малинівка, Літинський район, Вінницька область, вул. Залізняка, 20

Проведено опитування Огороднічук Інною, ученицею 8-Б класу

1.8. Спогади Чаплінської Елеонори Іванівни

1. Фото ветерана

2. Де Ви перебували під час війни? Чим займалися?

У тилу. У місті Кірові, який тоді називався В'яткою. Вчилася в школі, працювала на заводі, а влітку (з травня до вересня) працювала у колгоспі, на заготівлі торфу, на лісоповалі.

3. Як пережили війну Ваші рідні і близькі?

Батько був військовим льотчиком, мама – медичним працівником. У сім'ї не залишилося чоловіків. Батько загинув у 1942 році. Загинули і двоюрідний брат, і дідусь.

4. Розкажіть про Ваше життя під час війни.

Коли розпочалася війна, мені було 13 років. Народилася я у Білорусії. Та війна змусила подорожувати. Мамин рідний брат жив тоді у В'ятці (сьогодні – місто Кіров), куди мене з сестрою евакуювали. Я переходила тоді в 7 клас. Вчилася в школі для дівчаток у третю зміну (з 19 години вечора). У той час були окремі школи для хлопчиків і дівчаток. Розкладів у нас було два: шкільний і робочий, 2 рази на тиждень з 8⁰⁰ до 12⁰⁰ працювали на танковому заводі.

Кожне літо (з травня по вересень) їздила працювати у колгоспі. Деякою мірою мені пощастило, бо була розподілена у багатий колгосп. Дівчаток групами по шестеро дітей розселяли у будинки до селян. Яскраві перші спогади залишилися про будинок господарів. Будинок великий. Сучасних речей, звісно, тоді у будинках не було. Була піч, столи і лави, лежанки біля печі, на яких взимку спали. На підлозі розкидані кожухи. Проте дітям заборонялося навіть у сіни заходити взутими. Господарка мила підлогу молодим пивом, а перед цим натирала цеглою. Тому підлога завжди була жовтою, як жовток, і дуже чистою.

Чоловік і старший син господині були на фронті. Вдома залишилися батько та молодший син Петро, якому виповнилося 13 років. Сім'я була багатою. Мали дві корови та 16 овець. Погреби були заповнені мішками із зерном. Голодувати не доводилося, годували нас дуже добре. На сніданок завжди був суп, переважно з капустою і молоком. На обід щодня, без виключень, їли м'ясо. Їжу подавали у великому загальному посуді на 6 осіб. Ліжко було лише одне. Спали на підлозі і на лавках.

Мені, дитині з міста, робота у селі давалася важко. Щоб виконувати норму, доводилося працювати довше за дорослих жінок. Після прополки руки були всі у крові.

Та крім важкої праці пригадуються і веселі історії. Якось разом із подругами перевозили сіно на возі, запряженому конем. Сидимо на возі, розмовляємо. Аж раптом бачимо, що кінь стоїть біля озера. Виявляється він відірвався, а віз із гірки поїхав далі сам...

Після 8-го класу мене послали працювати на торф'яні родовища. Це було складне випробування для дитини. Торф - це засохле болото. Ми, діти, бігли за трактором і збирати великі, важкі шматки торфу. Вони були жорсткими, до крові дряпали руки. Нам видавали для роботи гумові рукавиці, але працювати в них було важко, шматки торфу вислизали з рук. Зібраний торф складали штабелями для вивозу.

Після 9-го класу їздили працювати на лісоповал. Пам'ятаю, лісник видав нам на п'ятьох осіб 2 сокири і одну пилку, щоб працювали по черзі. Нашим завданням було знаходити позначені лісником дерева, спилувати їх та відрубувати гілля.

5. Як склалося Ваше життя після війни?

Після війни матусина подруга запросила нас до Вінниці. Я захоплювалася історією, обожнювала літературу. Мріяла стати вчителькою. Оскільки на історичний факультет тоді поступити було легше, обрала історію. Багато років пропрацювала *вчителем історії у школі № 21 м. Вінниці.*

6. Яка роль, на Вашу думку, українців у Великій Вітчизняній війні?

Коли кажуть, що Україну звільняли якісь окремі нації, то для мене - це образа. Україну звільнив Радянський Союз. У звільненні території України брало участь 20 тис. солдат, з них 12 тис. росіян, 3 тис. українців та люди інших національностей.

Місце запису, адреса: м. Вінниця, проспект Космонавтів, б. 74, кв.7.

Опитування проведено: учнями 9-Б класу ЗШ № 21 м. Вінниці Дідик Дариною,
Тростогоном Дмитром.

1.9. Спогади Чорної-Северенчук Надії Петрівни

1. Фото ветерана

2. Де Ви перебували під час війни?

Під час війни працювала на німців. Коли німці окупували село Мала П'ятирічка, то була змушена на них працювати. Молодих хлопців та дівчат фашисти забирали в Германію в рабство німецьким баронам. То моїй мамі вдалося втекти 5 разів.

3. Яку допомогу надавали фронту?

Допомагали зі своїми батьками пораненим солдатам радянської армії. Коли відступали бійці в 1941 році, то один поранений остався в нашому домі довгий час. Він був знесилений, переховувався в нас на даху будинку, щоб німцям ніхто не здав. І після одужання пішов у партизанський загін.

4. В чому, на Вашу думку, полягали основні труднощі в роки війни?

Я не можу відповісти на це питання.

5. Як пережили війну Ваші рідні і близькі?

Пережили війну рідні і близькі дуже важко: голод, втрата близьких – це дуже важко і морально, і фізично.

6. Як склалося Ваше життя після війни?

Подальше життя склалося нормально.

7. Яка роль, на Вашу думку, українців у ВВв?

Активна роль українців у роки ВВв.

8. Якими на Вашу думку є уроки війни?

Краще поганий світ, ніж хороша сварка.

Місце запису: с.Чорнорудка, Вінницької області

Опитування проведено ученицею Нікініною Н.

1.10. Спогади Чорного Семена Макаровича

1. Прізвище, ім'я, по батькові опитування, домашня адреса.

Ніконова В.С., дочка ветерана ВВВ Чорного Семена Макаровича
с.Чорнорудка, Вінницької області.

2. Фото ветерана

3. Де Ви перебували під час війни?

Перебував на фронті.

4. В яких частинах проходила Ваша служба?

Служба проходила в 18-ій армії.

5. Коли були призвані до лав армії?

До лав армії був призваний за рік до ВВВ.

6. Коли завершилася служба?

Службу завершив 09.05.1945 року.

7. Які звання, нагороди Ви маєте?

Орден Червоної Зірки, Орден ВВВ та інші.

8. Який епізод війни запам'ятався Вам найяскравіше?

Вся війна – яскравий епізод.

З розповіді Семена Макаровича про Степана Бандеру. Коли наші солдати наступали, то бандерівці – так їх прозвав народ, з лісів стріляли бійцям Радянської армії в спину. Страшне було видовище, коли свої люди вбивають своїх товаришів. Дуже страшно, коли ти не бачиш ворога, коли ти не знаєш, чи з тобою стоїть свій, чи чужий, адже бандерівці були одягнуті в цивільному одязі, розрізнити було неможливо.

9. Як склалося Ваше життя після війни?

Життя склалося більш-менш нормально.

Місце запису: с. Чорнорудка, Вінницької області

Опитування проведено ученицею Нікітіною Н.

1.11. Спогади Шеремети Антоніни Ілларіонівни

1. Де Ви перебували під час війни?

На фронті, с. Ільяшівка Імельчинського району Житомирської області.

2. Чим Ви займалися під час війни?

До війни закінчила 4 класи. Під час війни до школи не ходила, тому що була закрита. Робила в колгоспі, сіяли, збирали, копали, все руками. Сідали на коня і їздили дивитися, де німці. Разом втікали в ліс з партизанами, коли горіли хати. Після війни пішла працювати в колгосп.

3. Який епізод війни запам'ятався Вам найяскравіше?

Німці були всякі: добрі і погані. Приїхали в село і палили хати. Сусіднє село згоріло все. Мати викинула мене через вікно, коли німці кинули в хату щось горяще. Нас урятували партизани. Вони почали стріляти і німці втекли. Ми лежали в канаві, поки нас партизани не підняли і не забрали до себе. Ми з ними копали землянки і довго в них були.

4. У чому, на Вашу думку, полягали труднощі війни?

Був голод, ми всі були знесиленими, але працювали на Перемогу.

5. Як склалося Ваше життя після війни?

Добре. Я вижила і в мене є родина.

6. Що для Вас означає Перемога?

Ми виграли і стали однією державою.

Місце запису: вул. Збишка, 42/145

Опитування проведено Шереметом А. учнем 8-А класу.

2. ТВОРИ ПРО ВЕТЕРАНІВ ЗІ СВОЇХ РОДИН УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1. Спогади про Сурменка Миколу Прокоповича

Мій прадідусь Сурменко Микола Прокопович народився 7 січня 1923 року в с.Кулешів Погребищенського району Вінницької області в селянській сім'ї. В роки голодомору 1932/33 помер його батько, мати та дві сестри. Живим залишився тільки він і його брат Артем.

Коли розпочалася війна, їх молодих німці посадили в ешелони і вивезли у Німеччину, але на польському кордоні німці послабили охорону і відпустили їх з ешелонів, тоді йому пощастило втекти зі своєю майбутньою дружиною, моєю прабабусею Сурменко Параскою Прокопівною. Дві неділі їх підстерігала небезпека, але вони дісталися до свого рідного села.

У квітні 4 числа 1942 року прадідусь пішов на фронт добровольцем. Він був розвідником-стрілком. Воював на теренах колишнього Радянського Союзу. Був перший раз поранений в голову 8 серпня 1944 року і друге поранення отримав у ліве плече 15 січня 1945 року.

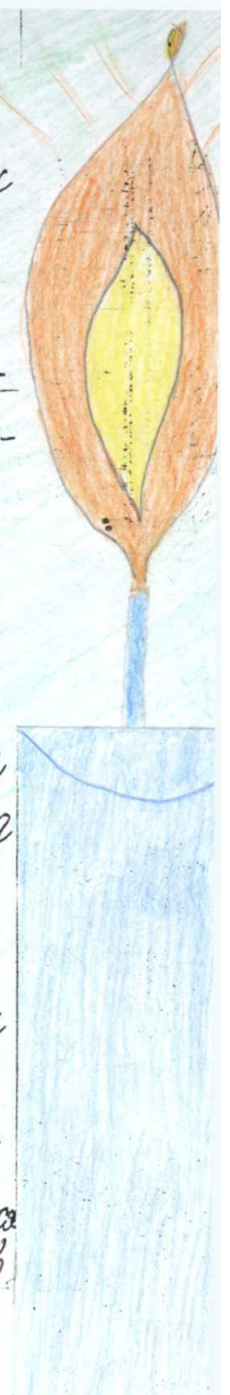
Нагороджений Орденом Червоної зірки 19 березня 1945 р. і різними медалями за перемогу і відвагу. Також нагороджений Орденом Вітчизняної війни I ступеня за хоробрість.

Демобілізувався 4 лютого 1947 року у званні рядового. Йому пощастило в ці роки вижити, не дивлячись на всю небезпеку, яка підстерігала його. В листопаді 1947 року одружився з моєю прабабусею Параскою. У них народилося четверо дітей. Так розпочався мій рід.

Помер прадідусь Микола у 86 років, 6 травня 2009 року, не доживши до 9 травня всього три дні. 9 травня вважав найбільшим святом для всього людства.

2.2. Як бабуся оселилася у Вінниці

Перед початком Великої Вітчизняної Війни прагід Валентин Васильович та прабабуся Віра Митрофанівна мешкали в місті Воронеж в Росії. Коли почалась Війна прагід, як і всі чоловіки пішов воювати на фронт проти фашистських загарбників. Моя прабабуся розповідала мамі татові, що прагід воював під м. Москва, коли Тіллер хотів захопити столицю Радянського Союзу. Після того прагід разом з Радянською Армією дійшов до м. Вінниці, де був важко поранений в спину та ногу і опинився в госпіталі. Після того, як прабабусі прийшов лист про те, що Валентин Васильович поранений, вона переїхала на Україну і оселилася разом з прагідом в м. Вінниці. А коли прагід одужав, він пішов знову до лав Радянської Армії, захищати Батьківщину. Останнього листа прагід написав дядьку, коли воював в Польщі, а потім прабабусі надійшли повідомлення з Німеччини, що він числиться як безвісті пропавший, після чого прабабуся про нього більше нічого не дізналась.

2.3. Спогади про Пачевського Володимира Івановича

Наша пам'ять та гордість.

Минуло багато років з часів Великої Вітчизняної війни. Стерлися з пам'яті багато подій та спогадів.

Мого прадідуся звали Пачевський Володимир Іванович. Коли почалась війна був він зовсім юним хлопцем, якому не виповнилось ще і 18 років. Призваний він до танкової дивізії Першого Українського фронту під командуванням маршала Катюкова.

Пройшовши з відвагою усю Україну, приймав участь у боях на рідній Вінничині та Хмельничині.

Під час запеклого бою на річці Одер їх танк був підбитий. Усі радянські солдати, що залишилися живими потрапили у фашистський полон на території Польщі. Але сильний та незламний дух радянського солдата, з втечею в першу ж ніч полону врятував.

Та вже після вдалої втечі мій прадідусь продовжив боротьбу з ворогом вже разом з Першим Білоруським фронтом.

Будучи тричі пораненим прадідусь все ж дійшов до самого Берліну. Приймав участь у встановленні нашого прапора над Рейхстагом і навіть залишив собі автограф на його стінах.

Також їхня танкова бригада брала участь у захопленні Фрагденбургських воріт.

Градів був нагороджений багатьма орденами та медалями. Зокрема Орденом за взяття Берліну, Орденом за Перемогу, Орденом Великої Вітчизняної Війни, Орденом за відвагу а також особистою нагородою від маршала Жукова.

Смаючи таких предків ми повинні пам'ятати про подвиги, які вони здійснювали заради нашого майбутнього.

Я дуже пишаюсь своїм прадідусем, шаную пам'ять про нього та багатьох тисяч сміливих воїнів, захисників нашої рідної землі.

2.4. Спогади про Таранюка Миколу Трохимовича

Я Ковальський Юрій Миколайович хочу розповісти вам про свого прадіда Таранюка Миколу Трохимовича. У 1939 році його призивають до армії він служив і ці два роки пролетіли на одному диханні, коли до мобілізації залишається півтора місяці розпочинається війна, жорстока війна та мого прадіда призивають до цієї війни він стає сержантом і відвойовує два роки і йому присвоюють молодшого лейтенанта.

Ось вже наближається зима і всім роздали теплий одяг ватні штани та теплу куфайку. Загін бійців відправили на завдання, яке майже не можливо було виконати. І в цьому загоні був мій прадід. І ось вони потрапляють в окупацію, біля мого діда зривається міна і осколки потрапляють йому в ногу, а ці ватні штани, про які я вам розповідав, зупинили п'ять осколків.

Мій прадід весь скривавлений лежав в снігу і втратив свідомість, але в цей час проходили його солдати та збирали поранених. Вони вирішили, що мій прадід мертвий, і пішли далі. Ось вже ніч наближається і Микола Трохимович приходить до тями, але вже темно і вовки виють. Мені ще прадідусь розказував, що саме цієї ночі він бачив справжніх вовків. І він, долаючи свій страх перед хижим звіром, продовжує свою нелегку дорогу. Ось він доповзає до своєї роти, але на нього не чекали з теплим прийомом. А під час війни вважалось, якщо тебе не буде три дні, то ти дезертир. Мого прадідуся відправляють до штрафбату, а як ви знаєте людей з штрафбату відправляють на передову. Під час бою Микола Трохимович, рятуючи командира взводу, отримує кульове поранення. Після госпіталю його поновлюють в званні.

Отакою був чудовою людиною мій прадід. І мені дуже хочеться, щоб всі люди були схожі на нього...

2.5. Спогади про Бажка Івана Васильовича

Ордени і медали моєї родини

Я, Савчук Вікторія хочу розповісти про нагороди свого прадідуся та дідуся.

Мій прадідуся Бажко Іван Васильович (1912-2002 р.) приймав участь в бойових діях в період Великої Вітчизняної війни. З самого першого дня і до останнього воював на передовій. Мій прадідуся був лейтенантом - зв'язувцем.

Був поранений під Москвою, і лише дякуючи адютанту, який був за національністю узбек, залишився живий. Тамучо що він більше трьох кілометрів на собі виносив пораненого прадідуся з лінії вогню.

Мій прадідуся отримав медали: „За відвагу“, „За оборону Києва“, „За оборону Москви“, „За оборону Сталінграда“, „За перемогу над Третім Рейхом“, також багатотілейних медалей та „Орден Великої Вітчизняної війни“.

Закінчив прадідуся війну в Німеччині в 1946 р., в західній групі військ під командуванням Токосовського, керівником майстерні зв'язку Москва-Берлін.

2.6. Спогади про Гаптенка Михайла Васильовича

Мій дідусь Гаптенко Михайло Васи-
льович 1950 р.н. проходив строкову слу-
жбу на атаманському підводному човні С-97.
Призивався на службу в 1969 р.м. Севас-
тополі. Екіпаж, де служив дідусь був
інтернаціональним, в якому нарахуноу-
валися моряки 12 національностей.
Під час служби доводилося здійснювати
ремонт човна та завантаження торпед
на невідомому на той час надзем-
ному об'єкті - в італії.

Дідусь розповідав, що іноді доводилося пір-
нати на човні і перебувати там до влісь-
ців. Під час служби виникали екстремаль-
ні ситуації тому дідусь має медаль „За вір-
ність присязі“ СРСР, „За дальні походи“
„За офіцерську честь“, яку отримав у 1971р.,

„100 років військово-
морських сил Росії“.
На сьогодні дідусь
є головою місяцевого
Вінницького облас-
ного осередку Всеук-
раїнської асоціації
ветеранів-підводни-
ків. Він відвідує та
бере участь у Всеук-
раїнських та між-
народних конгресах
ветеранів-підвод-
ників, що проходять
у Севастополі, Одесі,
Києві, Польщі, США,
Франції, Туреччині.

Екіпаж підводного човна С-97 перед
виходом на бойове чергування.

2.7. Спогади про Богуславського Радислава Феліксовича

Мій дідусь, Богуславський Радислав Феліксович, народився 15.10.1932 р. у м. Вінниця.

Віршив свій трудовий стаж з 18 років. У 1949 р. закінчив житлопобудовний енергетичний. Після закінчення технічної служив в армії.

З 1954 р. працював електромонтером по будівлі, ремонту та обслуговуванню ліній електропередач високої напруги.

За високі трудові досягнення в електрифікації Вінницької обл. та добудові Маджарської ПЕУ, введенні підстанції 330 кВ Твайки у 1971 р. був нагороджений Орденом Трудового Червоного Прапора.

Будучи бригадиром електромонтерів у 1975 р. був нагороджений Орденом Трудової Слави ^{III ст.} Одні з перших у СРСР обслуговував лінії високої напруги (750 тис. В.) без відключення.

У 1986 р. нагороджений Орденом Трудової Слави ^{I ст.} За 54 роки праці нагороджувався багатьма медалями. Зараз дідусь знаходиться на заслужену відпочинку.

2.8. Спогади про Гриценко Дарину Юхимівну

Моя прабабуся Гриценко
Даря Юхимівна під час
Великої Вітчизняної
війни була військовим лікарем
у складі Челябінської бригади
Уральського добровільного танко-
вого корпусу. Їй було горючів-
кам почалась війна. Під час
війни виявила надзвичайну
мужність і відданість своїй

справі — порятунку поранених бійців. Нагороджена 2 орденами
Червоної Зірки, орденом Червоного Прапора, декількома
десятками медалів, зокрема „За Відвагу“. Свої бойовий
шлях вона пройшла від Челябінська до Бресту. Про мою праба-
бусю є згадки у книжках про війну. Ще Даря Юхимівна
є заслуженим лікарем України.

2.9. Спогади про Мизюка Михайла Нікіфоровича

1907р. – 1987р.

Це мій прадідусь Мизюк Михайло Нікіфорович. Він учасник бойових дій Великої Вітчизняної Війни. Їй був призваний до військової служби, з самого початку війни. Отже він був учасником війни з 1941–1945 рік. Мій прадідусь пройшов від початку до кінця. Був поранений у хребет, але хоробро захищав Вітчизну. Мій прадідусь був нагороджений декількома медалями і червоною зіркою. Нагороду за хоробрість і відважність він отримав, коли під кулями допоміг своєму однополчанину спастись його від смерті, та коли змінив карту наступу. Червоною зіркою за захист Вітчизни, він був нагороджений після закінчення війни. Мій прадідусь був справжнім героєм і наша родина цим пишається.

2.10. Спогади про Чорнолаза Івана Івановича

Чорнолаз Іван Іванович це мій прадід
народився в с. Плишове Ілківського району
15 січня 1909 р. помер 9 березня 1992 р.
Був на фронті шофером, перевозив солдатів
і безпечаси.
Його нагородили „Орденом червоної зірки”,
„за перемогу над Німеччиною”.
Будніковата Ілія, 4-й клас

2.11. Ордени і медалі у нашій родині

Ордени і медалі у нашій родині

Бондар Іван Костянтинович був нагороджений:

1. Орденом „Червона Зірка“
2. Медаллю „За бойові заслуги“
3. Медаллю „Ветеран Праці“

Бондар Євдокія Григорівна була нагороджена

1. Медаллю „Ветеран Праці“

Мовчанка Ариадна

1. Орденом „Червоної Праці“
2. Медаллю „За Перемогу над Німеччиною“
3. Орденом „Червона Гвардія“
4. Медаллю „Ветеран Праці“

Кишківський Федосій Кишківич був нагороджений:

1. Орденом „Слави“ II ступеня
2. Медаллю „За Відвагу“
3. Медаллю „Ветеран Війни“
4. Медаллю „Ветеран Праці“

Галушко Ганна Тимосівна була нагороджена

1. Медаллю „Ветеран Праці“

ВИСНОВОК

Ми зібрати спогади про героїв наших родин, які творили історію рідного краю. Це ветерани Великої Вітчизняної війни, які сьогодні живуть серед нас і є безцінним джерелом знань про історичну епоху воєнних років.

Війна принесла горе і сльози у кожную родину. Вклонімося низько нашим бабусям і дідусям – ветеранам війни і праці, які зі зброєю в руках захищали наше сьогоднішнє щасливе дитинство і творили подвиг у тилу ворога. Слова Василя Симоненка закликають нас шанувати подвиги простих людей у воєнні роки [4]:

*У баби Онисі було три сини.
У баби Онисі синів нема.
На кожній її волосині
морозом тріщить зима.
Я горя на світі застав багато.
Страшнішого ж горя нема,
ніж те, коли старість мати
в домівці стрічає сама.
Немає такої біди і муки,
ніж сумно з-під сивих брів
дивитись щодня, як внуки
ростуть без своїх батьків.
За те, що ми в космос знялися,
що нині здорові й живі,
я пам'ятник бабі Онисі
воздвиг би на площі в Москві.
Щоб знали майбутні предтечі
в щасливій і гордій добі:
їх горе на утлії плечі
Онися взяла собі.
Щоб подвиг її над землею
у бронзі дзвенів віки,
щоб всі, ідучи повз неї,
знімали в пошані шапки.*

З тих пір минуло вже 66 років. І сьогодні діти засинають не під звуки канонади, а під вечірню пісню солов'я. За це ми вдячні ветеранам Великої Вітчизняної війни. Їх святий подвиг вічно житиме у нашому серці.

Відома всім фраза *«хто не знає свого минулого, той не матиме майбутнього»*. Ці слова завжди є актуальними. Вони заставляють замислитися, спонукають до вивчення історії свого краю, аналізу історичних фактів, помилок і досягнень, осмислення сьогодення, закладання фундаменту майбутнього.

«Козацькому роду нема переводу». Важливо знати історію своєї родини, шанувати світлу пам'ять про славних її героїв, чия кров тече у наших жилах, чиї подвиги спонукають нас до гідних вчинків, чиї справи маємо завершити ми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lynch K.A. The Family and The History of Public Life // The Journal of Interdisciplinary History, 1994, №4.
2. <http://uk.wikipedia.org>
3. <http://litopys.org.ua>
4. В. Симоненко Вибране: Для серед. та ст. шк. віку / Упорядкув текстів, підготов комент. Г.М. Кирпи і Д.С. Чередниченка. – Київ.: Школа, 2002. – 253 с.
5. Кугай П.Т., Калінічев С.С. Біля вовчого лігва. Документальна повість. – Київ. –1974 р.
6. М. Зимовий Партизанськими стежками. До 60-річчя Павлівського підпілля Калинівського району // Подолія. – 2003 р.
7. Бабій К.Г Партизанськими стежками Вінниччини. – Одеса. – 1975р.
8. Безкоровайний А.Л. Без вісти не пропали. – Вінниця. – 2005р.
9. Вінниця обласна редакційна колегія Книги Пам'яті України "Вінницька область". – Том 1. – 2001р.
- 10.Олійник П.Д. Вінниччина в роки Великої Вітчизняної Війни 1941-1945рр. – Одеса. – 1971р.
- 11.Птущенко О.В. Вінниччина в період Великої Вітчизняної Війни 1941-1945рр. – Київ. – 1965р.
- 12.Гальчак С.Д. На вівтар перемоги. Боротьба партизанів та підпільників під час звільнення Вінниччини. // Вінницький край. – 2004 р. – №1.